

Nota Kenniseconomie

NOTITIE VOOR EEN RAADSBREDE DISCUSSIE OVER DE FORMULERING VAN BELEID VOOR
INNOVATIE EN KENNISECONOMIE IN HEERLEN

R.M.G. Dols

<i>Inleiding</i>	1
Doelstelling van deze beleidsnota	1
Thematische afbakening	1
Wat is kenniseconomie	1
<i>De Economische Structuur van Heerlen</i>	3
Korte Probleemstelling	3
Ongunstige opbouw van de Heerlense economie	3
Arbeidsmarkt	3
Hoge kennisdrain	3
Laag inkomensniveau	3
Kleine interne markt	3
Demografische krimp	4
Oplossingsrichting	5
De rode draad in de problemen	5
Naar een kenniseconomie	5
<i>Pijlers van de Kenniseconomie</i>	6
De Partner-ruit	6
Ondernemers	6
Overheid	6
Onderwijs	6
Onderzoekinstellingen	7
3de generatie innovatiebeleid	7
Cultuur van Innovatie	8
Vergroting van de interne markt	9
De Taalbarrière	9
Wettelijke Barrière	9
ELAt	9
<i>Conclusies voor beleid</i>	10
Mogelijke beleidspunten	10
Gemeentelijk instrumentarium	10
Innovatie verankeren in gemeentelijke processen	10
3e generatie innovatiebeleid integreren in overheidsprocessen	10
Cultuur van Innovatie	11
Samenwerking en Implementatie Partnerschap-Ruit	11
Kennisonwikkeling & Sociale Innovatie	12
Focus vooral op MKB	12
Grensoverschrijdende samenwerking	12

Inleiding

Doelstelling van deze beleidsnota

Deze nota is opgesteld vanuit het besef dat de Heerlense economie, en feitelijk ook die van Parkstad, gekenmerkt wordt door hoge werkloosheid, een gemiddeld inkomen dat onder het landelijke gemiddelde ligt en een structuur die een groot tekort kent in de hoogwaardige, kennisintensieve economische bedrijvigheid. Hierdoor is onze economie kwetsbaar en krijgt bij recessies steeds weer klappen te verwerken die groter zijn dan het landelijke gemiddelde. Ook vergeleken met de sterke economische regio's in Europa, loopt Heerlen achter in de kennisintensieve sectoren en op het gebied van innovatie. Kort gezegd heeft Heerlen een zwakke kenniseconomie.

Het doel van deze notitie is om een raadsbrede discussie op gang te brengen over kenniseconomie en innovatie in Heerlen en hieropvolgend een toekomstbestendig beleid te formuleren.

Thematische afbakening

Dit document richt zich primair op het kenniseconomie- en innovatiebeleid van de gemeente Heerlen, omdat dit de sectoren zijn die de economische structuur zullen moeten versterken. De arbeids- en kapitaalintensieve productie- en dienstensectoren vallen buiten de scope van dit document omdat deze niet tot het kernprobleem van deze stad behoren. (*hierover meer in het hoofdstuk "De Economische Structuur van Heerlen"*)

Bovendien richt deze nota zich uitsluitend op Heerlen. Andere steden in de engere en ruimere omgeving van Heerlen, zoals de Parkstadsteden, Maastricht en Aken, zijn weliswaar in economische zin relevant en worden in die context ook genoemd, maar zijn geen onderwerp voor beleid in dit document.

Wat is kenniseconomie

Voor de helderheid van dit document en de hierop volgende discussie, is het noodzakelijk om niet zozeer een wetenschappelijke definitie te geven, als wel een duidelijke begripsomschrijving welke recht doet aan het onderwerp zelf én welke recht doet aan de politieke context (gemeenteraad en B&W van Heerlen en de relevante beleidsterreinen) waarbinnen dit onderwerp besproken wordt.

Kenniseconomie is dat deel van de economische activiteit waarvan de totstandkoming in hoofdzaak bepaald wordt door de productiefactor kennis en een hoge mate van innovativiteit.

Meer specifiek gaat het dan enerzijds om de tastbare en concrete kennis die mensen (kunnen) hebben. Anderzijds gaat het om de minder tastbare zaken zoals als inzicht, vernieuwingsdrang, communicatieve en sociale vaardigheden, kortom skills.

Voor een juist begrip van de productiefactor kennis, moet men weten dat dit zijn belang vindt in het feit dat kennis een basisingrediënt van innovatie is. Het is nu juist de mate van innovativiteit welke het succes van een moderne economie zal bepalen, onder druk van globaliseringstrends, technologische vernieuwing, de opkomst van nieuwe economische grootmachten, hoge loonkosten, vergrijzing en de kortere tijd die een werknemer gemiddeld doorbrengt bij een werkgever.

In dit licht dient men een aantal ontwikkelingen goed voor ogen te houden:

- De verschuiving van een informatiemaatschappij naar een kennismaatschappij welke een paar jaar geleden is ingezet.

- Het toenemende belang van innovatie in een globaliserende kenniseconomie.
- De veranderende aard van innovatie en innovatieve processen en hierdoor ook de veranderende eisen t.a.v. de rol van de overheid.
- De onhaalbaarheid van een lageloon-economie in West-Europa

Dit wetende, moet gezegd worden dat kenniseconomie ook kenniscultuur dient te zijn. Er moet niet alleen kennis gecreëerd worden, maar deze moet ook gedeeld en toegepast worden in een innovatieve sfeer. Risico nemen, ideeën delen en nieuwe verbanden en connecties leggen zijn hierin evenzeer belangrijk. Dit vergt van alle in dit veld betrokken partijen een heroriëntatie op wijze waarop mensen en organisaties (samen-) werken.

De Economische Structuur van Heerlen

Korte Probleemstelling

Ongunstige opbouw van de Heerlense economie

Wanneer men kijkt naar de economische sectoren in onze stad, dan valt op dat het aandeel van bedrijven die voor hun exploitatie afhankelijk zijn van hoogwaardige kennisintensieve producten of diensten, relatief laag is. Zo vertegenwoordigen de sectoren industrie, bouwnijverheid en zorg samen alleen al 49% van onze economie¹. Deze sectoren bouwen vooral op arbeid, kapitaal en natuurlijke hulpbronnen. Dit is indicatief voor de kwetsbaarheid van onze economie, die hierdoor gevoelig is voor concurrentie uit lageloonlanden. Laagconjunctuur betekent voor veel lager opgeleiden steevast dat zij hun baan verliezen.

De bedrijvigheid in Heerlen is te weinig kennisgedreven en de mate van innovativiteit is te laag. Ook bij de overheid gaat men nog te veel uit van een achterhaald beeld van innovatie.

Arbeidsmarkt

Heerlen kampt al vele jaren met een werkloosheid die flink boven het landelijke gemiddelde ligt. Daarnaast heeft Heerlen ook van alle G27-steden de hoogste werkloosheid². Ondanks dat Heerlen veel goede opleidingsinstituten in de directe omgeving heeft, wordt deze arbeidsmarkt gekenmerkt een relatief laag opleidingsniveau. Voor veel kennisintensieve bedrijven is dit een factor die vestiging in deze regio flink bemoeilijkt. Ook de opstart van nieuwe bedrijven wordt in z'n doorgroei belemmerd door deze factor.

Hoge kennisdrain

Met de Hogeschool Zuyd en Open Universiteit heeft deze stad zeer goed hoger onderwijs. Ook de toeleverende middelbaar en voortgezet onderwijsinstellingen zijn van goede kwaliteit. Met de Universiteit Maastricht en RWTH Aachen in de directe omgeving zijn onze onderwijsvoorzieningen dus in orde.

Veel hoger opgeleiden trekken echter na hun studie weg naar de randstad voor een baan. Hoewel het opdoen van ervaring elders een goede zaak kan zijn, zien we echter geen compensatie in de vorm van studenten die van elders, bijvoorbeeld de Randstad, hier naartoe komen. In de randstad bestaat de noodzaak om verder weg te gaan wonen en werken blijkbaar niet zozeer.

Deze kennisdrain verslechtert de positie van Heerlen in termen van het arbeidsaanbod dat bedrijven ter beschikking staat.

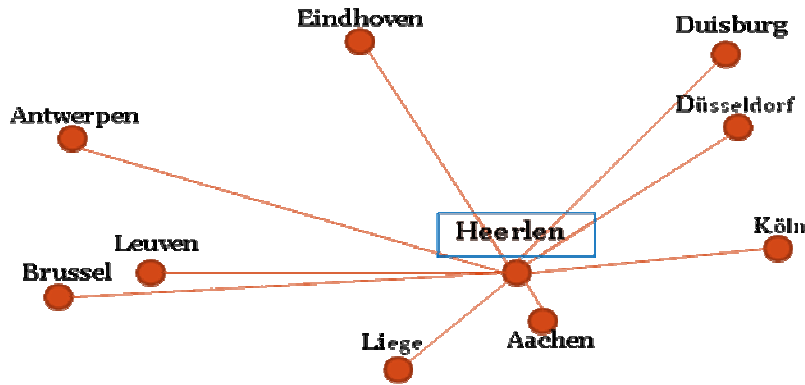
Laag inkomensniveau

Van alle G27-steden heeft Heerlen, samen met Groningen en Arnhem het hoogste percentage huishoudens met een laag inkomen³. Dit lage bestedingsvermogen legt een flink beslag op de detailhandel, wat op zijn beurt weer een beslag legt op de aanleverende bedrijven in de diverse sectoren. Eenvoudiger gezegd, het structureel lagere bestedingsvermogen vormt een grote hindernis voor investeringen, die immers geld kosten. Deze lagere investeringen resulteren doorgaans in een lagere innovatiegraad.

Kleine interne markt

Een sterke economie kenmerkt zich door een voldoende grote interne markt. Een van de redenen waarom de randstad minder conjunctuurgevoelig is, is dat de randstad voldoende groot is als afzetmarkt voor de eigen bedrijven. Ditzelfde geldt voor de Vlaamse Ruit en het Ruhrgebied. Dat biedt een buffer tegen recessies.

Limburg heeft daarentegen een kleine interne markt, waardoor ze extra kwetsbaar is. Slechts een klein deel van de Limburgse grens is verbonden met Nederland. De rest is moeilijk bereikbaar door de nog steeds bestaande administratieve en taalkundige barrières. Zowel mensen die werk over de grens (zouden willen) zoeken alsook bedrijven die zaken over de grens (zouden willen) doen, ervaren deze hindernissen nog steeds. Het economische potentieel van deze grensgebieden wordt derhalve nauwelijks benut.

Figuur 1: Geografische omgeving van Heerlen (op schaal); grofweg binnen een uur rijden.

Een blik op de geografische omgeving van Heerlen laat duidelijk de vervlechting zien met de Euregio Maas-Rijn en de economische afstand naar de Randstad.

Demografische krimp

De huidige financiële crisis en economische recessie verhuut de structurele krapte op de arbeidsmarkt. Het herstel van de economie zal opnieuw tot spanning op de arbeidsmarkt leiden, vooral wat betreft de vraag naar hoger opgeleiden. Dit tekort zal een inperkend effect op het herstel hebben. Dit is een structureel probleem waar Heerlen, en feitelijk heel Limburg, mee kampt.

De demografische krimp gaat in de toekomst extra beslag leggen op het beschikbare arbeidspotentieel. Met steeds minder mensen moet er geld verdiend worden voor een steeds groter wordende groep mensen. Met de huidige economische structuur verdienen de heerlenaren te weinig geld. Hierdoor komen allerlei lokale voorzieningen onder druk te staan, alsmede het vermogen van deze stad om grotere projecten uit te voeren die in de toekomst hard nodig zullen zijn voor Heerlen.

Oplossingsrichting

De rode draad in de problemen

De verbindende factor in de economische problemen waarmee Heerlen kampt, is het te kleine economische topsegment. Niet alleen missen we nu deze hoogwaardige banen, we missen ook de hoogwaardige, innovatieve bedrijvigheid, en de daarmee gepaard gaande banen, voor de toeleverende bedrijven.

Door meer werk in de lagere en middensector te koppelen aan bedrijvigheid in de kenniseconomie, wordt bovendien een deel van de conjunctuurgevoeligheid vermeden. Dit betekent meer behoud van banen in een laagconjunctuur en bovendien een hoger gemiddeld inkomen. Ook het beslag op overheidsmiddelen wordt hierdoor verminderd, wat vooral gezien de toekomstige kosten van de vergrijzing een goede zaak is.

Door de hindernissen voor grensoverschrijdend werken en ondernemen te verlagen of zelfs weg te nemen, wordt bovendien de eigen interne markt vergroot. Niet alleen is dit gunstig voor de bestaande bedrijvigheid, het is ook belangrijk voor de uitbreiding van het topsegment.

Naar een kenniseconomie

Om in deze tijden economisch mee te kunnen doen, en dus om een hoog welvaarts- en welzijnsniveau te realiseren, dient de heerlense economie hervormd te worden. Deze hervorming dient met name te bestaan uit het substantieel vergroten van het kennisintensieve topsegment van de economie. De redenen hiervoor zijn de volgende:

- Een sterkere kenniseconomie levert meer hoogwaardige arbeidsplaatsen.
- De hoogwaardigere arbeidsplaatsen verhogen het inkomensniveau en versterken daarmee ook de andere economische sectoren.
- Het vermindert de kennisdrain doordat meer afgestudeerden voor de regio behouden blijven en vergroot de aantrekkingskracht op afgestudeerden uit andere streken.
- Investerings in het topsegment creëren ook een spin-off naar de middensegmenten en de lagere segmenten. Hierdoor kunnen deze segmenten minder conjunctuurgevoelig worden.

Een sterke kenniseconomie vereist de samenwerking van vier partijen, namelijk ondernemers, onderwijs, onderzoeksinstituten en de overheid. Ieder van deze partijen heeft een eigen rol in dit samenspel. Daarnaast dient innovatie een meer centrale rol te krijgen bij elk van deze partijen, dus ook bij de overheid, die innovatie dient te faciliteren. Behalve investeringen, moderner beleid en een hoger kennisniveau is ook een cultuur van innovatie vereist. Mensen moeten risico willen en durven nemen, wetende dat dit in deze tijd vaak het beste recept voor economische zekerheid is. Ook het realiseren van een innovatiecultuur is een samenspel tussen de vier partijen. In het volgende hoofdstuk worden deze pijlers van de kenniseconomie nader uitgewerkt.

Pijlers van de Kenniseconomie

De Partner-ruit

In een kenniseconomie moeten vier partijen met elkaar in evenwicht zijn, namelijk bedrijven, overheid, onderwijs en onderzoeksinstituten. Ieder van deze vier partijen vervullen een rol die complementair is aan die van de anderen.

Ondernemers

Rol: Exploitatie van kennis, skills en ideeën.

Het zijn de bedrijven met hoogwaardige kennis en innovativiteit nieuwe producten en diensten moeten scheppen. Zij creëren de banen en starten de vernieuwende projecten. Door hun contact met klanten zijn vooral zij in staat te beoordelen welke vernieuwingen levensvatbaar zijn en welke niet.

Bedrijven dienen ook een actief contact te onderhouden met het onderwijs zodat een goede aansluiting met de arbeidsmarkt wordt gehouden. Bedrijven dienen bovendien samen te werken met onderzoeksinstituten om ervoor te zorgen dat de kennis op peil blijft en gebruik kan worden gemaakt van de nieuwste inzichten en ideeën.

Overheid

Rol: Faciliteren van innovatie.

De overheid faciliteert innovatie en kennisintensieve bedrijvigheid met heldere regelgeving en subsidieverlening die laagdrempelig en doelgericht is en een lage administratieve impact heeft. Hierin neemt de overheid bovendien een actieve houding aan door met beide voeten in het veld te staan zodat er een goede voeling is met hetgeen er leeft binnen bedrijven, onderzoeksinstituten en onderwijs.

Binnen de gemeente Heerlen wordt nog te vaak de kreet gehoord dat je op gemeenteniveau weinig invloed hebt op het economische gebeuren. Dit is een geluid dat niet juist is. De gemeente beschikt juist over een ruim palet aan mogelijkheden om het economische verkeer in de stad, in Parkstad en in de Euregio te beïnvloeden. Hieronder worden een aantal instrumenten belicht.

- Subsidies
- Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening
- Connecties met andere overheden
- Stadspromotie
- Samenwerking met kennisinstellingen
- Stedenbanden
- Ondersteuning van evenementen (zakelijk, cultureel, ...)
- Contacten waarover het gemeentelijke apparaat beschikt, delen met de markt
- Kennis van subsidies & regelingen bij andere overheden

Onderwijs

Rol: Overbrengen van (nieuwe) kennis en competenties.

Het is de taak van het onderwijs om mensen af te leveren die beschikken over een scherpe basiskennis en specialisme, gecombineerd met skills en een mindset die hen in staat stellen om in een dynamische en kennisintensieve wereld een waardevolle rol te spelen.

Om dit te bereiken dienen onderwijsinstellingen samen te werken met de andere partners. Dit betekent niet alleen dat er overlegd moet worden, maar dat er concrete uitwisseling van kennis en ideeën moet plaats vinden. Samen met de andere partners kan het onderwijs modules samen stellen of projecten opzetten waarin ieders kennis en ideeën een plaats krijgt.

Onderzoekinstellingen

Rol: Vernieuwend onderzoek.

Deze regio heeft een groot tekort aan kwalitatief goede onderzoekinstellingen. Deze instellingen verrichten fundamenteel onderzoek op allerlei terreinen en vormen een belangrijke brug tussen theoretische kennis en vernieuwende toepassing. In Zevende Kaderprogramma van de EU zijn al vele voorbeelden te vinden waarin onderzoekinstellingen, samen met bedrijven en met universiteiten en hogescholen in innovatieve projecten hebben gewerkt aan R&D.

De onderzoekinstelling houdt op deze manier hun voeling met de toepassingsgebieden actueel en stelt op zijn beurt bedrijven in staat om hun kennis actueel te houden.

3de generatie innovatiebeleid

De centrale factor in een kenniseconomie is innovatie. Innovatie heeft in het verleden niet alleen voor verandering gezorgd, maar is zelf ook aan verandering onderhevig. Het is een continue collaboratieve activiteit geworden van meerdere afdelingen in een organisatie waar in toenemende mate ook andere organisaties betrokken zijn. Steeds vaker zijn het clusteroverschrijdende projecten die voor innovatie zorgen.

In opdracht van DG Ondernemingen van de Europese Commissie, is een studie “*Innovation Tomorrow*” uitgevoerd waarin de rol van de overheid geschetst wordt in de moderne innovatieprocessen. Hierin wordt duidelijk dat overheden een 3de generatie innovatiebeleid moeten voeren. Dit beleid kenmerkt zich doordat het naast de huidige dynamische innovatieprocessen een beleid neerzet dat zelf ook beweeglijk en adaptief is. Bovendien richt het zich niet puur op clusters, maar vooral ook op vernieuwingsprocessen die dwars door cluster heen lopen.

Daar waar de 1ste generatie innovatie vooral een lineair proces was met een duidelijk begin en einde, en de 2de generatie daar feedbackmomenten aan toevoegde, daar stelt de 3de generatie innovatie centraal in het beleid. Dat betekent dat de overheid zich als een partner naast de andere drie groepen, behalve het bedrijfsleven ook het onderwijs en de onderzoekinstellingen, opstelt. Hierbij spelen vooral de volgende zaken een belangrijke rol:

- Hervorming van regelgeving, in samen werking met de andere drie partners, om innovatie de nodige ruimte te geven
- Kwalitatief hoogstaand onderwijs dat adaptief genoeg is om snel op veranderingen in te spelen
- Het versterken van een cultuur van innovatie
- Ondernemerschap stimuleren, met name voor het MKB
- Financiële diensten en risicokapitaal beter bereikbaar maken voor degenen met de nieuwe ideeën
- Beter gebruik maken van informatie- en kennistechnologie
- Op de regio gericht beleid

- Het slechten van barrières die het handelsverkeer bemoeilijken.
- Regelgeving over werkgelegenheid herzien in het licht van de 'kenniswerkers', die gebaat zijn bij een grotere bewegingsvrijheid
- Een schone en duurzame omgeving

Kortom, om innovatie te laten slagen dient de overheid zichzelf te transformeren van een overwegend topdown werkende organisatie naar een adaptieve organisatie die als partner opereert voor bedrijven, onderzoeksinstellingen en het onderwijs.

Cultuur van Innovatie

In Heerlen ontbreekt een cultuur van innovatie. Dit is een cultuur waarin vernieuwend denken en handelen een centraal element is in de (kennisintensieve) economie. Kennis is pas waardevol in een dynamische en concurrerende samenleving wanneer deze scherp en actueel wordt gehouden. Doet men dit niet, dan wordt men door anderen voorbijgestreefd.

In *Rise of the Creative Class*, schets Richard Florida een beeld van een creatieve klasse van mensen die een motor kunnen zijn voor een stad of regio. Parallel hieraan kan men voor de kenniseconomie een *innovative class* van mensen definiëren die de motor vormen voor hoogwaardige economische activiteit met een hoge spin-off aan minder hooggeleide economische activiteit. Enkele kenmerken voor een dergelijke Innovative Class zijn:

- Ondernemende geest en risicobereidheid
- Dynamische economische, sociale en culturele omgeving
- Open houding van key-stakeholders
- Een dynamische kern van richtinggevende personen die een trekkersrol spelen
- Uitdagende projecten, initiatieven en taken
- Gezonde competitiviteit
- Kansen creëren en kansbenutting mogelijk maken
- Topconferenties en -seminars organiseren met belangrijke thema's
- Steun voor vernieuwende kleine ondernemers.

Door in te zetten op een cultuur van innovatie, gepaard met laagdrempelige onderwijsvoorzieningen kunnen mensen sociaal en economisch mobieler en dynamischer worden. Mensen zullen hun talenten beter kunnen benutten. Dit zal ook bijdragen in vernieuwing de organisatie van arbeid en de arbeidsmarkt.

De noodzakelijkheid hiervan ligt mede in de:

- Innovatieparadox: Nederlandse bedrijven ontwikkelen veel kennis maar die kennis wordt maar moeizaam omgezet in nieuwe producten en diensten
- Arbeidsproductiviteitsparadox: de arbeidsproductiviteit in Nederland ligt op een hoog niveau maar de arbeidsproductiviteitsstijging is mager.

Voor Heerlen kan het gunstig zijn om aan te sluiten op de initiatieven die de provincie momenteel neemt op het gebied van sociale innovatie.

Vergroting van de interne markt

Limburg grenst voor een veel groter deel aan Duitsland en België dan aan (de rest van) Nederland. Doordat deze grenzen administratieve en taalkundige hindernissen opwerpen heeft Limburg ook relatief een kleine interne markt, vergeleken met bijvoorbeeld de Randstad, de Vlaamse Ruit en het Ruhrgebied. De interne markt kan vergroot worden, en daardoor ook de stabiliteit van de economie, door deze hindernissen zo ver als mogelijk weg te werken. Verdergaande samenwerking binnen de Euregio Maas Rijn is hierbij van groot belang.

De sociaal-culturele barrière

Een belangrijke barrière om euregionaal zaken te doen is de taalgrens. De euregioraad, van de Euregio Maas-Rijn (EMR), heeft in 2003 een werkgroep opgericht, Euregionale Talenstrategie, om deze taalbarrière te slechten. Het hieruit voortvloeiende project CaroLingua pakt dit probleem, met Interreg-steun, aan in het basis- en secundair onderwijs. Dit initiatief en andere soortgelijke initiatieven leggen een goede basis en verdienen een bredere steun, zodat meer kinderen met een goede taalbeheersing de arbeidsmarkt kunnen betreden.

Daarnaast is er ook een sociaal culturele barrière. Weliswaar wordt deze als geringer ervaren dan bijvoorbeeld de mentale afstand tot de Randstad, maar desalniettemin heerst er bij velen toch nog een aarzeling om over de grens te werken of te ondernemen. Door in het onderwijs en bij voorlichting van volwassenen moet er aandacht besteed worden aan de verschillen en overeenkomsten met de regio Aachen. Dit levert een groter gevoel van bekendheid en vertrouwdheid op zodat men beter in staat is om de voorhanden kansen te benutten.

Wettelijke Barrière

Een ander obstakel vormt de nog steeds overmatig aanwezige obstakels van de verschillende nationale regelgeving, die met name nuttig is voor het 'binnenland' van een land, maar ronduit schadelijk is voor grensregio's zoals Limburg. Heerlen dient samen met haar partners in Parkstad en Provincie Limburg en andere grensregio's de lobby te versterken voor meer harmonisatie in regelgeving. Daarnaast kan er verder worden gekeken naar de toepassingsmogelijkheden van de EGTS, waarvoor het EIPA-rapport van juli jl. al een studie heeft uitgevoerd. Vooral ook met Aken dient hierover te worden samengeschaakt. Het is belangrijk om in onze regio (Euregio Maas Rijn, ZO Nederland) de strategie uit te werken en afspraken te maken over verder noodzakelijke stappen.

ELAt

De Eindhoven-Leuven-Aachen Triangle (ELAt) is een regio met bijna 6 miljoen mensen en een gemiddeld BNP van 157 miljard euro. Het onderwijsaanbod is zeer rijk en er zijn veel hightech bedrijven aanwezig. In ELAt wordt naar schatting 4 miljard euro aan R&D uitgegeven, wat neerkomt op zo'n 2,5% van de BNP van ELAt. Ter vergelijking, Nederland geeft als geheel slechts 1,7% van zijn BNP uit aan R&D. Daarmee presteert de regio dus aanzienlijk beter dan Nederland en komt het zelfs in de buurt van de 3% die de Lissabon-doelstelling.

Dit alles is goed nieuws voor Heerlen dat in de driehoek ligt. Wanneer men echter de Factbook en de strategie van ELAt bekijkt, komt men Heerlen bijna nergens tegen. Hiermee dreigt Heerlen het witte gat in de driehoek te worden door de eigen economische structuur en door de aanzuigende werking van Eindhoven en Aken. Door meer in te zetten op Kenniseconomie en innovatie en door uit te gaan van de kansen die de regio biedt, kan er meer aansluiting gevonden met ELAt.

Conclusies voor beleid

Om de bestaande tekortkomingen van onze economische structuur te doorbreken, is het noodzakelijk om innovatie en kenniseconomie centraal te stellen in het gemeentelijke beleid. Hiertoe dient Heerlen tot een nauwere samenwerking te komen met de drie andere partners, namelijk ondernemingen, onderwijs en onderzoeksinstellingen.

Maatregelen moeten genomen worden om een cultuur van innovatie te creëren die ook tot een grotere sociale dynamiek leidt. Om een constructieve en trekkende rol te spelen in de nieuwe kenniseconomie, zal de gemeente zijn dienstverlening naar alle belanghebbenden verder moeten verbeteren. Centraal in dit dienstverleningsconcept moet innovatie staan. Zowel het faciliteren van innovatie bij anderen als ook zelf innovatief zijn in de continue vormgeving van de eigen dienstverlening.

Hieronder worden een aantal beleidspunten geformuleerd die bijdragen aan de transitie naar een kenniseconomie.

Mogelijke beleidspunten

Gemeentelijk instrumentarium

- Gemeentelijke subsidies
- Kennis van subsidies & regelingen bij andere overheden bundelen met de eigen subsidieregelingen
- Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening verbeteren en innovatie hierin centraal stellen
- Connecties met andere overheden benutten ten behoeve van de andere partners
- Ondersteuning van zakelijke evenementen met een innovatief thema
- Samenwerking met kennisinstellingen
- Contacten waarover het gemeentelijke apparaat beschikt, delen met de markt
- Stedenbanden

Innovatie verankeren in gemeentelijke processen

- Veel overheidstaken gaan in 2015 naar het gemeenteloket (Rapport Jorritsma). Grondige aanpassing van de gemeentelijke dienstverlening vereist. De hiervoor benodigde aanpassingen benutten om een gemeentelijk proces te creëren dat snel en adaptief werkt.
- Toewerken naar flexibele deelprocessen en –producten, zodat de overheid steeds in staat is om snel om te schakelen om adequaat tegemoet te komen aan nieuwe situaties.

3e generatie innovatiebeleid integreren in overheidsprocessen

- Open manier van werken. Meer interactiviteit met de buitenwereld.
- Centraal stellen van innovatie in de eigen processen.
- De overheid bewust maken van aard van moderne innovatieprocessen die zich in de samenleving voordoen zodat ze gericht kan anticiperen en stimuleren.
- De overheid ervan bewust maken dat ook de overheid in de eigen processen innovatief moet zijn.
- De eigen processen moeten zodanig worden ingericht en aangestuurd dat ze snel aanpasbaar zijn en nieuwe producten en diensten kunnen opleveren voor burgers en ondernemers.

Cultuur van Innovatie

Voor de lange termijn:

- Ondernemendheid (in de zin van activiteiten ontplooiën die enige onzekerheid kennen) stimuleren op basisonderwijs.
- Les in innovatief ondernemen op voortgezet onderwijs.
- Training in vaardigheden voor kenniswerkers op voortgezet onderwijs
- Training in stramien- en gewoontedoorbrekend denken en handelen. In rudimentaire vorm op het basisonderwijs en in concretere vorm op voortgezet onderwijs. Dus als zelfstandige module in het lespakket i.p.v. ondergeschoven in een ander vak. Dit kan ook in sociale context worden opgepakt om kinderen en jongeren zich sociaal dynamisch te laten gedragen.

Voor de korte en middenlange termijn:

- Volwassenen voorlichten over de risico's van risicovermijding door voor vaste banen te kiezen. Immers: de beste garantie voor zekerheid is het actueel houden van je kennis en vaardigheden, van hoogopgeleid tot laagopgeleid.
- Volwassenen voorlichten over de regelingen, subsidies en ondersteuning die zij kunnen krijgen wanneer zij een onderneming beginnen.
- Samen met Syntens, LIOF e.d. een cursus *innovatief ondernemen* opstarten die gericht is op ondernemen in Parkstad/Heerlen.
- Meer ruchtbaarheid geven aan rolmodellen; mensen die een voorbeeld zijn van ondernemend en innovatief denken. Deze voorbeelden moeten mensen zijn uit verschillende sectoren en met verschillende sociale achtergronden.

Algemeen:

- De verhalen van ondernemers en werknemers uit de regio die een geslaagde carrière als innovatieve kenniswerker hebben, als voorbeeld gebruiken voor anderen.

Samenwerking en Implementatie Partnerschap-Ruit

- Actief mee werven voor (samen met Avantis e.d.) of meewerken aan de opstart van onderzoekscentra van hoog niveau welke zich in Limburg vestigen. Belangrijke gebieden voor onderzoeksinstituten zijn ICT, nieuwe energie, nanotechnologie en life sciences. Te denken valt ook aan een vestiging in Zuidoost Nederland van gerenommeerde instituten zoals het Fraunhofer of het Max Planck instituut.
- Overleg voeren om tot een gezamenlijke visie én strategie te komen om een sterke kenniseconomie tot stand te brengen in Heerlen. Vanuit deze gezamenlijke blik zal ieder dan zelf aan de slag moeten gaan om concrete plannen te maken en deze uit te voeren. Op deze wijze wordt een extra bestuurlijke laag vermeden. De bindende factor zal de gedeelde sense of urgency moeten zijn.
- De grote kansen die ontstaan met de komst van de twee nieuwe RWTH-campussen benutten. Deze kansen betreffen behoefte aan huisvesting van een deel van de 10.000+ nieuwe werknemers, mogelijkheden voor nieuwe bedrijvigheid en arbeidsplaatsen voor mensen uit Heerlen en omgeving.
- Samenschakelen met de provincie die momenteel ook bezig is met het opzetten van een sterke en concurrerende kenniseconomie in Limburg.
- Parkstad nog verder integreren op economisch vlak om zo de kansen te vergroten.

- Flexibelere dienstverlening waarbij burgers en ondernemers sneller en meer pro-actief bediend worden en bovendien meer maatwerk krijgen.

Kennisontwikkeling & Sociale Innovatie

- Mensen helpen om sociaal dynamischer te worden en beter in staat te zijn om kansen en mogelijkheden te benutten. Dit kan via opleiding, voorlichting over ondernemersschap en carrière en coaching.
- Investeren in R&D
Door gebruik te maken van co-financieringsconstructies kunnen provinciale subsidies leiden tot grotere investeringen in R&D in Limburg. Om samen met innovatieve MKB-ers vernieuwingsprojecten te starten kunnen grotere bedrijven als financier en R&D-partner optreden (clustervorming). Voor aanvullende financiering dient een beroep op de landelijke overheid en de EU gedaan te kunnen worden.

Focus vooral op MKB

- Starters nog beter begeleiden en faciliteren
- (micro-)Kredieten voor innovatieve starters verder uitbouwen
- Grensoverschrijdend leren denken en werken (cross-over)

Grensoverschrijdende samenwerking

- Inzetten van de EGTS-regeling om doelgericht lokale grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden op te zetten. Toepassingsgebieden zijn onder andere grensoverschrijdend openbaar vervoer, beheer van EFRO-projecten en euregionale R&D-projecten.
Hierbij kan de provincie een belangrijke ondersteunende rol spelen samen met Belgisch Limburg en NRW.
- Taalonderwijs in de regio beter bereikbaar en betaalbaar maken. Laagdrempeligheid hiervan vergemakkelijkt grensoverschrijdend werken en ondernemen.
- Lobby voor harmonisatie inzetten bij landelijke overheid en bij EU. Hiertoe kan samengewerkt worden met andere grensregio's om de lobby meer kracht te geven.
- In het onderwijs en in voorlichting vanuit (semi-)overheden aandacht besteden aan sociaal-culturele verschillen en overeenkomsten met onze burens, voorzover deze relevant zijn voor grensoverschrijdend werken en ondernemen.

¹ Uit Kernindicatoren 2009 van Gemeente Heerlen.

² Uit Kernindicatoren 2009 van Gemeente Heerlen.

³ Uit Kernindicatoren 2009 van Gemeente Heerlen.